

Migratie en de tewerkstelling in knelpuntberoepen in Vlaanderen

Christiaan Reinier Gaasendam - Studiedienst Departement Werk en Sociale Economie¹

ABSTRACT

De huidige krapte op de arbeidsmarkt is ongekend. Een van de kanalen waarmee de huidige arbeidsmarktkrapte het hoofd geboden kan worden, is arbeidsmigratie. Dit onderzoek analyseert in welke mate immigranten uit EU15-, EU13- en niet-EU-landen tewerkgesteld zijn in de meest nijpende knelpuntberoepen op de Vlaamse arbeidsmarkt gebaseerd op de knelpuntberoepenlijst 2022 van de VDAB. Het maakt hiervoor gebruik van gegroepeerde jaargangen van EAK-gegevens om de huidige situatie (2017-2020) en de recente instroom (ten opzichte van 2013-2016) te analyseren op basis van de ISCO-08-beroepencodering. De analyse kent weliswaar enkele belangrijke beperkingen: de reden van migratie van de personen in onze gegevens is onbekend en de mate waarin bepaalde evoluties toe te schrijven zijn aan het economische migratiebeleid of het activeringsbeleid zijn lastig te onderscheiden. Uit de analyse blijkt een ongelijke verdeling van de invulling van knelpuntberoepen tussen de regio's van herkomst, waarbij EU13-immigranten en derdelanders vaker knelpuntberoepen uitoefenen dan EU15-immigranten. Uit de analyse volgt een opdeling in knelpuntberoepen die relatief vaak worden ingevuld door immigranten én een hoge recente instroom kennen, knelpuntberoepen die in beperkte mate worden ingevuld door immigranten en een matige recente instroom kennen, en tot slot knelpuntberoepen die slechts in beperkte mate worden ingevuld door immigranten en een lage recente instroom kennen.

De krapte op de Vlaamse arbeidsmarkt is ongekend: het aantal vacatures waarvoor werkgevers werknemers zoeken blijft stijgen, terwijl de werkloosheidsgraad historisch laag is. Hoewel er weliswaar nog ruimte bestaat voor de rekrutering van niet-beroepsactieven in Vlaanderen (zie diverse bijdragen hieromtrent in dit nummer), bestaat er ook duidelijk een kwalitatieve mismatch tussen de profielen waarnaar gezocht wordt en de vaardigheden van werklozen en niet-beroepsactieven in Vlaanderen (De Vos et al., 2021). Arbeidsmigratie wordt vaak aangedragen als een mogelijke oplossing om deze profielen te vinden. De Vlaamse overheid hanteert bij rekrutering buiten Vlaanderen het concentrisch bemiddelingsmodel, waarbij er in eerste instantie gekeken wordt of een vacature ingevuld kan worden binnen Vlaanderen, in tweede instantie in de andere Belgische regio's, daarna binnen de EU. Pas in laatste instantie mag er buiten de EU worden gerekruteerd.

Vanwege de enorme krapte loopt de praktijk vaak anders: voor een heel aantal functies geldt een vermoeden van tekort, namelijk voor hooggeschoolde arbeid en middengeschoolde knelpuntvacatures. Voor de invulling van dergelijke vacatures hoeft de werkgever niet aan te tonen dat er gezocht is naar plaatselijke kandidaten en worden vacatures bovendien direct doorgespeeld vanuit de VDAB aan haar partnerorganisaties voor rekrutering buiten Vlaanderen (Le Forem in Wallonië, Actiris in Brussel, EURES in de Europese Unie (EU)). Enkel voor kortgeschoolde arbeid en middengeschoolde functies die niet op de knelpuntberoepenlijst staan, wordt het concentrisch model nog actief toegepast. Daarenboven heeft het digitale tijdperk samen met de interne mobiliteit binnen de EU geleid tot een zekere democratisering van de toegang tot de Vlaamse arbeidsmarkt voor iedereen met een EU-paspoort.

¹ De auteur wil graag de volgende collega's bij DWSE bedanken voor hun kritische lezing van een eerdere versie van dit artikel: Eline Van Onacker, Sarah Botterman, Ann Bogman, Raf Boey en Willem De Klerck.

Dit betekent dat er geen garantie is dat EU-burgers knelpuntberoepen komen vervullen in Vlaanderen, in tegenstelling tot derdelanders (voor zover zij immigrerden in het kader van arbeidsmigratie).

Ondanks het potentieel belang van migratie als oplossing voor de arbeidsmarktkrapte is er relatief weinig bekend over de mate waarin knelpuntberoepen ingevuld worden door migranten. We bekijken hier enkele grote (categorieën van) knelpuntberoepen en evalueren in welke mate Vlaanderen erin slaagt om personen vanuit de EU of van buiten de EU aan te trekken om deze jobs uit te voeren. We bekijken ook de recente evolutie van deze immigratiestromen om te evalueren of Vlaanderen er in de afgelopen periode beter in geslaagd is om personen van buiten Vlaanderen aan te trekken voor deze profielen. De analyse kent weliswaar enkele belangrijke beperkingen, opgelegd door de data: de reden van migratie van de personen in onze gegevens is onbekend en de mate waarin bepaalde evoluties toe te schrijven zijn aan het economische migratiebeleid of het activeringsbeleid kunnen meestal niet van elkaar worden onderscheiden. Deze beperkingen worden verderop nog uitgebreider besproken.

Data en methoden

Voor de analyse maken we gebruik van EAK/LFS-gegevens (2013-2020) (Enquête naar de Arbeidskrachten/Labour Force Survey) en baseren we ons op het geboorteland van de persoon om de verschillende immigratiestromen te onderscheiden. We bekijken drie categorieën: personen geboren in een EU15-land (alle landen die voor 1 mei 2004 deel uitmaakten van de EU), personen geboren in een EU13-land (alle landen die zich na 1 mei 2004 bij de EU voegden) en personen geboren buiten de EU. Door ons te baseren op het geboorteland nemen we enkel eerste generatie immigranten mee in de analyse en sluiten we personen van de tweede of derde generatie, bijvoorbeeld van Italiaanse, Marokkaanse of Turkse afkomst, bewust uit. Door de recente evolutie te bekijken, krijgen we vervolgens een beeld van de meer recente immigratiestroom. Aangezien het aantal immigranten aanwezig in de EAK-gegevens volgens de gebruikte definitie vrij gering is, wordt de EAK-data gegroepeerd over meerdere jaren. Omdat 2013 het eerste jaar is waarin gebruik gemaakt werd van de beroepencodering ISCO-08, starten we met het analyseren van de migratiestromen vanaf 2013 en vergelijken we de gegroepeerde jaargangen 2013-2016 met die van 2017-2020 om mogelijke evoluties wat betreft de nieuwe instroom in bepaalde knelpuntberoepen in kaart te brengen.

Op basis van EAK-gegevens is het weliswaar onmogelijk om een onderscheid te maken tussen arbeidsmigratie en andere vormen van migratie (migratie in het kader van gezinshereniging, studie of asiel²). Voor derdelanders weten we dat gezinshereniging vaker voorkomt (gemiddeld ongeveer 30 tot 50 procent van alle visumaanvragen) dan arbeidsmigratie (10 tot 15 procent van alle visumaanvragen) (Caritas, 2019; Petrovic, 2015), maar dit heeft ook alles te maken met de beperkingen die gelden in het geval van arbeidsmigratie (enkel toegestaan indien knelpuntberoep of na arbeidsonderzoek). Volg migranten geboren buiten de EU werken minder vaak: ongeveer de helft van hen is actief op de arbeidsmarkt (Lodewyckx & Wets, 2011), hoewel recente cijfers vermoedelijk hoger zullen liggen. Dit in tegenstelling tot arbeidsmigranten van buiten de EU, voor wie participatie op de arbeidsmarkt een voorwaarde is om in België te verblijven. Het is aannemelijk dat het aandeel arbeidsmigranten binnen de categorie personen geboren buiten de EU relatief groot is voor de knelpuntberoepen die openstaan voor economische migratie, maar dit kunnen we niet verifiëren. Voor personen die migreren vanuit een EU-land kennen we de reden voor migratie überhaupt niet, maar onder hen zal het aandeel arbeidsmigranten vermoedelijk een stuk hoger liggen dan voor derdelanders.

² Asielzoekers (vóór hun erkenning) komen per definitie niet in aanmerking voor selectie in de steekproef van de EAK, omdat zij enkel staan ingeschreven in het wachtregister.

Het is tevens mogelijk dat er gedetacheerden voorkomen in onze data, hoewel hun aantal eerder beperkt zal zijn.³

Voor de analyse zijn we vertrokken vanuit de recentste knelpuntberoepenlijst van VDAB.⁴ Meer specifiek zijn we vertrokken vanuit de top tien-knelpuntberoepen van VDAB en hebben we deze vergeleken met de ISCO-beroepenindeling die wordt gebruikt in de EAK (**TABEL 1**). De knelpuntberoepenlijst van de VDAB is overigens niet gelijk aan de lijst van beroepen die openstaat voor immigratie van derdelanders, die veel enger is (zie MB 31/3/21⁵).

TABEL 1 \ Selectie aan knelpuntberoepen volgens ISCO-08 (EAK) en volgens Competent (VDAB)

ISCO-08 (EAK)		COMPETENT (VDAB)
CODE	OMSCHRIJVING	OMSCHRIJVING (ALFABETISCH)
132/312	Managers / toezichhouders in de bouw en industrie	Leidinggevenden industriële productie, Productiemanagers, Verantwoordelijken productiemethodes en industrialisatie, Werfleider / conducteur in de bouw
222/322	(hoofd)Verpleegkundigen en (assistent-)vroedvrouwen	Hoofdverpleegkundigen, Verpleegkundigen
311	Technici op het gebied van natuur- en technische wetenschappen	Bouwkundig tekenaar, Calculator bouw, Kwaliteitscontroleur mechanische en metalen constructies, Onderhoudselektrici, Technicus controle en kwaliteit in elektriciteit en elektronica, Technicus elektrische installatie, Technicus industriële automatisering, Technicus industriële installaties, Technicus onderzoek en ontwikkeling in elektriciteit en elektronica, Tekenaar-ontwerper elektriciteit / elektronica, Tekenaar-ontwerper mechanica
712	Bouwarbeiders afwerking	Binnenschrijnwerker, Brandertehnicus, Buitenschrijnwerker, Dakdekker schuine/platte/industriële daken, Dekvloerlegger, Glaswerker, Monteur van centrale verwarmingsinstallaties, Monteur van interieurinrichtingen, Monteur van metalen gevel- en dakelementen, Pijpfitter, Plaatser van ventilatiesystemen, Plaatser van vloerbekledingen, Sanitair installateur, Schilder/decorateur, Stukadoorn, Technicus koeltechniek en klimatisatie, Vloerder tegelzetter, Werkplaatsschrijnwerker
723	Monteurs en reparateurs van motorvoertuigen, vliegtuig-motoren, industriële en landbouwmachines en fietsen	Fietshersteller, Onderhoudsmecanici, Onderhoudsmecanici van personenwagens en lichte bedrijfsvoertuigen, Technicus voertuigen, Techniker werf-, landbouw-, en hefmachines
741	Elektriciens en elektronici	Industrieel elektronisch ingenieur, Onderhoudstechnicus liften, Plaatser van boven- en ondergrondse kabels en leidingen, Residentieel elektrotechnisch ingenieur
833	Vrachtwagen- en buschauffeurs	Autobuschauffeur, Autocarchauffeur, Bestuurder trekker-oplegger, Vrachtwagenbestuurder met aanhangwagen, Vrachtwagenbestuurder uitzonderlijk vervoer, Vrachtwagenbestuurder vaste wagen, Vrachtwagenchauffeur distributie
9111	Huishoudelijke hulpen en schoonmakers in particuliere huishoudens	Schoonmaker bij mensen thuis

Bron: Enquête naar de Arbeidskrachten (Statbel) en Competent (VDAB)

³ De kans dat een gedetacheerde onderdeel uitmaakt van de steekproef van de EAK lijkt eerder klein. Veel gedetacheerden die korter dan negentig dagen in België verblijven, worden ingeschreven in het BIS-register en komen derhalve niet voor in het rijksregister, waarop de EAK zich baseert voor haar steekproef. Voor veel gedetacheerden die volgens LIMOSA langer dan negentig dagen in België verblijven, is maar de vraag hoe vaak zij effectief worden ingeschreven in het bevolkingsregister (en daarmee het rijksregister). Veel gedetacheerden van wie de zendingneming in Nederland (het grootste zendland voor detacheringen in Vlaanderen) zetelt, zullen hun hoofdverblijf mogelijk in Nederland hebben. Eens gedetacheerden wel effectief geselecteerd worden voor deelname aan de EAK, lijken praktische obstakels (bijvoorbeeld kennis van een van de surveytalen en beperkte motivatie voor deelname vanwege beperkte verbinding met België) hun effectieve deelname verder te verhinderen. Op basis hiervan gaan we ervan uit dat het aandeel gedetacheerden in de hier gepresenteerde statistieken eerder beperkt is.

⁴ Knelpuntberoepenlijst 2022 VDAB (VDAB, 2022)

⁵ Ministerieel Besluit 31/3/21

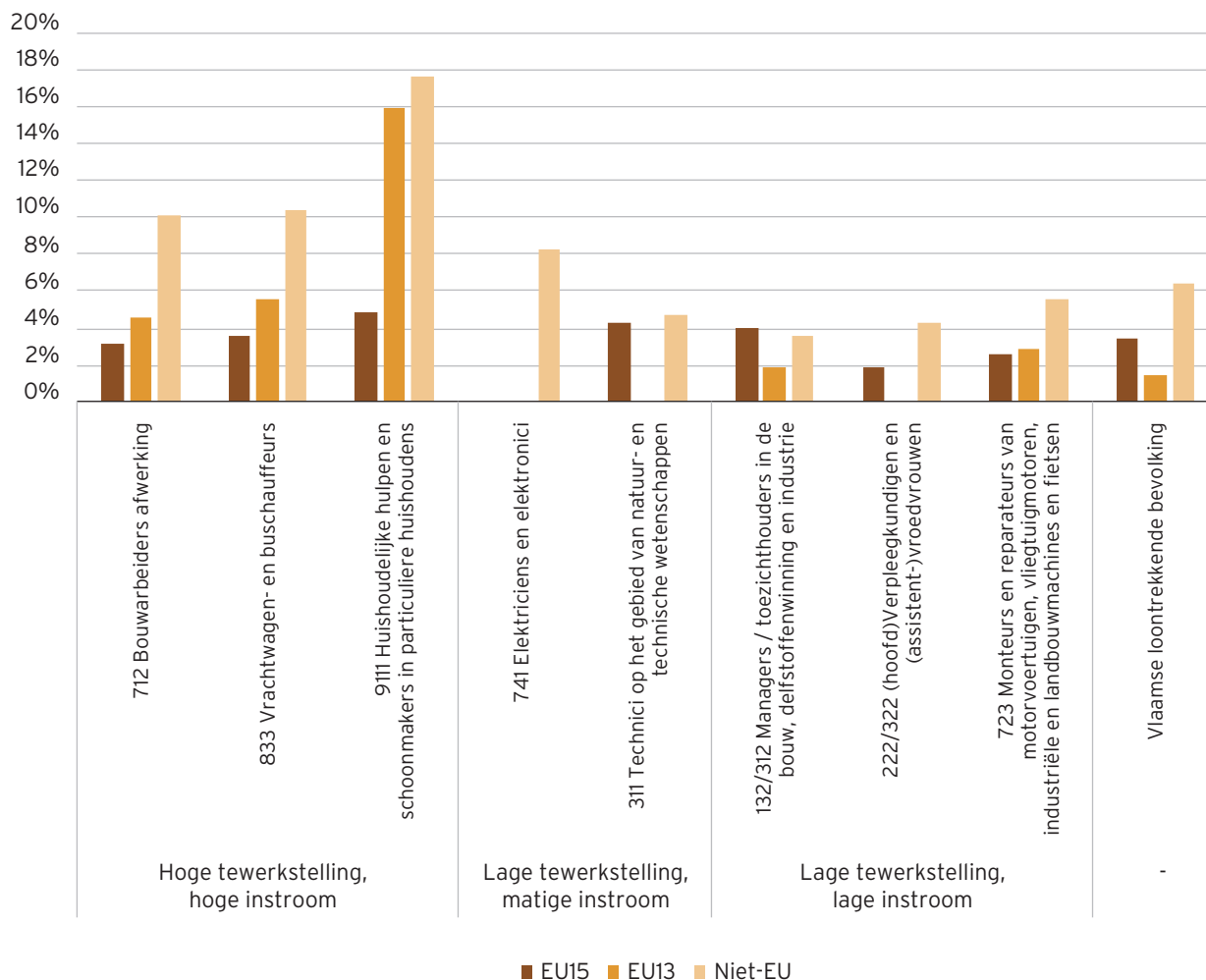
De meeste beroepen die hier worden besproken, komen voor op beide lijsten, maar als dit niet zo is, wordt dit expliciet aangeduid. Aangezien EAK en VDAB niet gebruik maken van dezelfde beroepenclassificatie is het onmogelijk om een één-op-één-analyse te maken van de knelpuntberoepen op de lijst van de VDAB. Daarnaast zijn de aantallen – zelfs na het samenvoegen van meerdere jaargangen van de EAK – vaak te klein om op heel gedetailleerd niveau te analyseren. Het voordeel is dat we zo vaak meerdere knelpuntberoepen in één categorie vatten, zeker aangezien veel knelpuntberoepen behoorlijk samen clusteren binnen de ISCO-classificatie; nadelen zijn dat we knelpuntberoepen niet op het niveau van de indeling van VDAB kunnen bestuderen en dat we de niet-knelpuntberoepen, die noodzakelijkerwijs ook voorkomen in de bredere ISCO-categorieën, niet kunnen uitsluiten. Deze niet-knelpuntberoepen zullen verder niet expliciet vermeld worden, tenzij ze een grote impact kunnen hebben op de interpretatie.

Tewerkstelling in knelpuntberoepen en immigratiestromen

Een korte blik op **FIGUUR 1** toont dat immigranten een aanzienlijk aandeel van de knelpuntberoepen uitvoeren in Vlaanderen, maar dat er vooral sprake is van een oververtegenwoordiging van EU13-immigranten en derdelanders onder enkele specifieke beroepsgroepen. Voor personen geboren in een EU13-land of voor derdelanders zal in het algemeen gelden dat de 'migratiebonus' (hoger loon, betere arbeidsvoorwaarden enzovoort) hoger is, waardoor migratie vanuit deze landen aantrekkelijker is dan vanuit een EU15-land. Het zijn deze twee groepen die dan ook duidelijk een sleutelrol vervullen in het invullen van knelpuntvacatures. In het vervolg wordt het aandeel personen geboren in de verschillende regio's en die actief zijn binnen een bepaald knelpuntberoep telkens vergeleken met een referentiecategorie, namelijk het aandeel personen geboren in de betreffende groep in de totale Vlaamse loontrekkende bevolking. Zo kunnen we nagaan of de verschillende immigrantengroepen relatief vaker een bepaald knelpuntberoep uitvoeren dan andere beroepen of juist minder vaak. Voor alle beroepsgroepen was er in de periode 2017-2020 een daling van het aandeel Belgen te zien. Voor alle beroepsgroepen was er in die periode bovendien ook een duidelijke daling van het *aantal* Belgen te zien, met uitzondering van (hoofd-)verpleegkundigen en (assistent-)vroedvrouwen (ISCO-222/322), en elektriciens en elektronici (ISCO-741). Dit onderstreept het belang van migratie om tegemoet te kunnen blijven komen aan de nood aan deze profielen.

Voor een aantal knelpuntberoepen is er een duidelijke oververtegenwoordiging van zowel personen geboren in een EU13-land als personen geboren buiten de EU. Dat wil zeggen dat deze knelpuntberoepen relatief vaak uitgevoerd worden door EU13-immigranten en derdelanders. Dit geldt voor beroepen in de afwerking bouw (ISCO-712), vrachtwagen- en buschauffeurs (ISCO-833) en huishoudelijke hulpen (ISCO-9111). De laatste categorie staat weliswaar niet open voor economische migratie voor derdelanders, waardoor deze categorie voornamelijk wordt ingevuld door andere types immigranten (volgmigranten, vluchtelingen). Onder de beroepsgroep afwerking bouw staat slechts een deel open voor economische migratie van derdelanders zonder verplicht arbeidsmarktonderzoek. Het aandeel personen geboren in een EU13-land actief als huishoudelijke hulp (15,9%) is meer dan tien keer zo groot als het aandeel personen geboren in een EU13-land in de Vlaamse loontrekkende bevolking in het algemeen (1,5%). Voor personen geboren buiten de EU is het aandeel bijna drie keer zo groot (17,6% vergeleken met 6,4% in de Vlaamse loontrekkende bevolking) en ook voor personen geboren in een EU15-land is er een lichte oververtegenwoordiging (4,8% vergeleken met 3,5%). Ook de oververtegenwoordiging onder vrachtwagen- en buschauffeurs is groot: 5,6% is geboren in een EU13-land en 10,5% buiten de EU. Voor bouwarbeiders afwerking is de oververtegenwoordiging minder groot, maar nog steeds zeer duidelijk: 4,6% voor EU13-immigranten en 10,2% voor derdelanders.

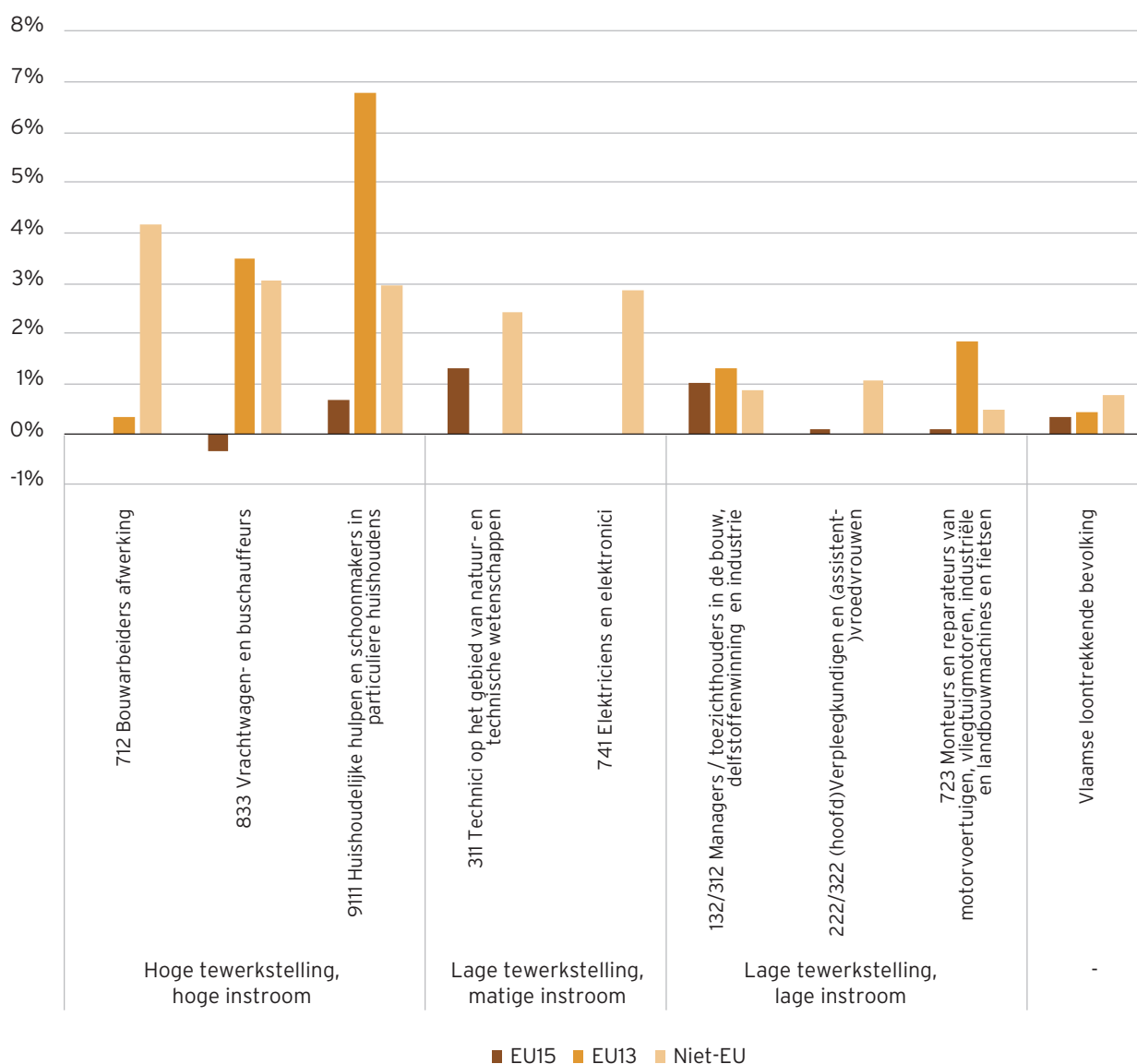
FIGUUR 1 \ Aandeel personen geboren in een EU15-, EU13- of niet-EU-land in een selectie van beroeps-groepen met veel knelpuntberoepen op basis van de ISCO-08-beroepencodering in de periode 2017-2020

Noot: Om de statistische betrouwbaarheid van de statistieken te garanderen zijn telkens meerdere jaren samengenomen. Categorieën met te kleine aantallen (< 5000 na weging) zijn weggelaten. De ISCO-categorieën kunnen niet één-op-één vergeleken worden met de knelpuntberoepen gekend bij VDAB. Zie de tekst voor een interpretatie van deze categorieën.
Bron: Eigen berekeningen op basis van EAK - Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium)

Voor alle drie beroepsgroepen is er bovendien sprake van een duidelijke positieve instroom: in de periode 2017-2020 ten opzichte van de periode 2013-2016 was het aandeel personen afkomstig van buiten Vlaanderen tewerkgesteld in deze beroepen toegenomen (**FIGUUR 2**). We kunnen voorzichtig spreken van een positieve aanzuigingskracht van de regio Vlaanderen wat betreft deze knelpuntberoepen, hoewel we niet zeker weten dat deze personen effectief naar Vlaanderen immigreerden in deze periode of geactiveerd werden op de arbeidsmarkt en al langer in Vlaanderen verbleven, bijvoorbeeld als volgmigrant. Dit laatste zal eerder het geval zijn voor de significante instroom van het aandeel personen geboren buiten de EU actief als huishoudelijke hulp (2,9 procentpunten), hoewel deze stijging ook deels toe schrijven zal zijn aan de jaarlijkse daling van het aantal Belgen actief in deze beroepsgroep (Departement Werk en Sociale Economie, 2020). Voor de EU13-immigranten is er weliswaar sprake van een grote instroom (6,8 procentpunten) in deze beroepsgroep, de grootste toename in **FIGUUR 2**. De instroom van het aandeel vrachtwagen- en buschauffeurs in deze periode was ook aanzienlijk: 3,5 procentpunten voor EU13-immigranten en 3,1 procentpunten voor derdelanders. De toename in het aandeel bouwarbeiders werkzaam in beroepen in de afwerking ten slotte is erg ongelijk verdeeld: het aandeel EU13-immigranten nam toe met slechts 0,3 procentpunten, maar het aandeel derdelanders nam toe met maar liefst 4,2 procentpunten (de grootste relatieve toename van derdelanders).

FIGUUR 2 \ Instroom van het aandeel personen geboren in EU15-, EU13- of niet-EU-landen van de periode 2013-2016 naar 2017-2020 in een selectie van beroepsgroepen met veel knelpuntberoepen op basis van de ISCO-08-beroepencodering

Noot: Om de statistische betrouwbaarheid te garanderen zijn telkens meerdere jaren samengenomen. De aandelen in de figuur geven de evolutie weer tussen de perioden 2013-2016 en 2017-2020. Alle evoluties die worden weergegeven in de figuur zijn statistisch significant ($p < .05$; toepassing van Bonferroni-correctie). Als de aantallen in 2017-2020 kleiner waren dan 5000 is de evolutie hier weggelaten.

Bron: Eigen berekeningen op basis van EAK - Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium)

Daarnaast zijn er twee beroepsgroepen waarvoor we moeten concluderen dat het aandeel personen niet geboren in België dat tewerkgesteld is in deze knelpuntberoepen eerder beperkt is, maar waarvoor we tegelijkertijd een matig positieve instroom zien. Voor deze beroepsgroepen is het duidelijk dat immigratie tot nu toe slechts in beperkte mate bijdraagt aan de invulling van knelpunten op de arbeidsmarkt, maar tegelijkertijd zijn de recente tekenen relatief bemoedigend. Dit zijn de technische beroepen die vallen onder de beroepsgroepen technici op het gebied van natuur- en technische wetenschappen (ISCO-311) en elektriciens en elektronici (ISCO-741). De meeste van de beroepen die onder deze beroepsgroepen vallen, staan op de knelpuntberoepenlijst die openstaat voor economische migratie zonder arbeidsmarktonderzoek, doch niet allemaal. Er zijn weliswaar relatief veel derdelanders actief als elektricien of electronicus (8,2%), maar de aantallen EU15- en EU13-immigranten zijn zelfs te klein om betrouwbaar te kunnen weergeven (**FIGUUR 1**).

Het aandeel EU15-immigranten actief als technicus in een knelpuntberoep (4,3%) is iets hoger dan het aandeel EU15-immigranten in de Vlaamse loontrekkende bevolking (3,5%), maar voor zowel EU13-immigranten als derdelanders is het aandeel juist lager. Het is duidelijk dat deze beroepen weinig populair zijn onder immigranten. Voor zowel EU15-immigranten (1,3 procentpunten) als derdelanders (2,4 procentpunten) was er in de periode 2017-2020 sprake van een positieve instroom (**FIGUUR 2**). Voor elektriciens en elektronici was er enkel sprake van een positieve instroom onder derdelanders (2,8 procentpunten). Voor geen van beide beroepsgroepen wist Vlaanderen personen uit EU13-landen aan te trekken in deze periode.

Tot slot zijn er ook een aantal beroepsgroepen die slechts in zeer beperkte mate uitgevoerd worden door personen geboren buiten België en waarvoor bovendien ook geen of slechts een beperkte recente instroom te ontwaren is: managers/toezichthouders in de bouw, delfstoffenwinning en industrie (ISCO-132/312), (hoofd)verpleegkundigen en (assistent-)vroedvrouwen (ISCO-222/322) en monteurs en reparateurs van motorvoertuigen, vliegtuigmotoren, industriële en landbouwmachines en fietsen (ISCO-723). Van deze beroepsgroepen staan de managers/toezichthouders niet op de lijst van knelpuntberoepen die openstaan voor economische migratie voor derdelanders. Er zijn relatief iets meer EU15- (3,9%) en EU13-immigranten (1,9%) actief in deze beroepsgroep en relatief minder derdelanders (3,5%) ten opzichte van hun aandeel in de totale Vlaamse loontrekkende bevolking (**FIGUUR 1**). Het aandeel verpleegkundigen geboren buiten België is zeer beperkt: 1,9% is geboren in een EU15-land en 4,3% buiten de EU. Het aandeel geboren in een EU13-land is te klein om betrouwbaar weer te geven. Het aandeel monteurs ligt hoger onder EU13- (2,9%) dan onder EU15-immigranten (2,7%) en derdelanders (5,6%) vergeleken met hun aandeel in de Vlaamse loontrekkende bevolking.

Het aandeel managers/toezichthouders nam licht toe in de periode 2017-2020: 1 procentpunt onder EU15-immigranten, 1,3 procentpunten onder EU13-immigranten en 0,9 procentpunten onder derdelanders (vooral toe te schrijven aan de activering van reeds aanwezige derdelanders en/of de daling van het aantal Belgen actief in deze beroepsgroep) (**FIGUUR 2**). Deze stijging blijft weliswaar zeer beperkt gekeken naar het beperkte aandeel managers/toezichthouders dat geboren is buiten België. Het aandeel verpleegkundigen steeg nog veel beperkter: enkel voor de derdelanders zien we een significante stijging (1,1 procentpunten). Ten slotte zien we voor de monteurs een iets duidelijkere stijging in het aandeel EU13-immigranten (1,9 procentpunten) en een zeer beperkte stijging in het aandeel derdelanders (0,5 procentpunten). Voor deze beroepsgroepen kunnen we concluderen dat Vlaanderen er slechts in beperkte mate in slaagt personen van buiten België te rekruteren.

Conclusie

We bekeken in deze bijdrage de mate waarin knelpuntberoep(s)groep(en) ingevuld worden door immigranten - dit wil zeggen personen geboren in een EU15-land (maar niet België), in een EU13-land, of personen geboren buiten de EU. Daarnaast bekeken we de recente evolutie: is het aandeel van deze groepen binnen de knelpuntberoepen toegenomen of juist gedaald in de periode 2017-2020 vergeleken met de periode 2013-2016? Met behulp van deze vergelijking kunnen we een beeld schetsen van de mate waarin immigranten belangrijk zijn voor het invullen van bepaalde knelpuntberoepen. Bij het interpreteren van deze statistieken dient desalniettemin in het achterhoofd gehouden te worden dat het onmogelijk is om de personen die naar Vlaanderen zijn gekomen in het kader van economische migratie te onderscheiden van andere vormen van migratie in de gegevens, of om binnen de recente evolutie de personen die immigrerden te onderscheiden van de personen die zich reeds in Vlaanderen bevonden en in deze periode werden geactiveerd of van beroep veranderden. Dit zijn belangrijke beperkingen van deze analyse waardoor we ook eerder beperkt blijven bij het formuleren van algemene conclusies.

De invulling van de belangrijkste knelpuntberoepen in Vlaanderen door immigranten blijkt behoorlijk ongelijk verdeeld tussen verschillende regio's van herkomst. Ten eerste zijn het vooral personen geboren in een EU13-land of geboren buiten de EU die veel van de knelpuntberoepen invullen en in beperkte mate personen geboren in een EU15-land. Dit zal in belangrijke mate verklaard worden door de (grotere) arbeidsmarktkrapte in veel van de EU15-landen en het feit dat emigreren naar België voor deze groep in mindere mate gepaard zal gaan met een verbetering van het loon en arbeidsvoorwaarden. Vermoedelijk spelen andere motieven voor deze groep vaker een rol bij hun migratie, waardoor hun arbeidsmarktgedrag sterker overeenkomt met dat van de Belgen.

Ten tweede is er een duidelijke verdeling in knelpuntberoepen die relatief vaak worden ingevuld door immigranten en knelpuntberoepen die slechts in beperkte mate worden ingevuld door immigranten. Beroepen in de afwerking bouw, vrachtwagen- en buschauffeurs en huishoudelijke hulpen worden bijzonder vaak uitgevoerd door personen geboren in EU13-landen of geboren buiten de EU en de instroom van deze groepen in deze beroepen is in recente jaren ook nog sterk toegenomen. Vlaanderen heeft een sterke en effectieve aantrekkingskracht op deze profielen en ook het economische migratiebeleid van het departement WSE lijkt een belangrijke positieve rol te vervullen om deze knelpuntberoepen in te vullen (met uitzondering van de huishoudelijke hulpen, voor wie economische migratie van buiten de EU niet open gesteld is). Toch is de beperkte instroom van personen geboren in EU13-landen actief in de afwerking bouw bijzonder te noemen. Dit roept weliswaar een andere vraag op: in welke mate zorgt de afhankelijkheid van detachering binnen de bouwsector ervoor dat het potentieel voor meer structurele arbeidsmigratie vanuit EU13-landen wordt ondergraven?⁶ En is dat erg? Dat zijn weliswaar vragen waar hier verder niet op ingegaan kan worden.

Managers/toezichthouders in de bouw, delfstoffenwinning en industrie, (hoofd)verpleegkundigen en (assistent-)vroedvrouwen en monteurs en reparateurs van motorvoertuigen, vliegtuigmotoren, industriële en landbouwmachines en fietsen zijn knelpuntberoepen die daarentegen zelden worden uitgevoerd door personen geboren buiten België. Ook de recente instroom in deze knelpuntberoepen van personen geboren buiten België is weinig bemoedigend. Deze profielen worden via het economisch migratiebeleid weinig aangetrokken. De vraag dringt zich op hoe de rekrutering van deze beroepsgroepen binnen de EU maar ook daar buiten verbeterd kan worden om tegemoet te komen aan de vraag naar arbeid.

Voor de knelpuntberoepen binnen de beroepsgroepen elektriciens/elektronici en technici op het gebied van natuur- en technische wetenschappen geldt dan weer dat zij in beperkte mate worden uitgevoerd door immigranten, maar dat de recente evolutie wél eerder bemoedigend is, voornamelijk gekeken naar de instroom van derdelanders. Voor deze beroepsgroepen blijkt dus een belangrijke rol weggelegd voor het economische migratiebeleid van het departement WSE, om zo de krapte op de arbeidsmarkt het hoofd te bieden. Wat betreft de rekrutering van personen geboren in EU-landen is er weliswaar nog duidelijk verbetering mogelijk voor deze beroepsgroepen.

Om de huidige krapte op de arbeidsmarkt het hoofd te kunnen bieden, is er een samenspel vereist van verschillende componenten. Vlaanderen heeft een aanzienlijke arbeidsreserve, vooral niet-beroepsactieven, die nog geactiveerd kunnen worden, maar ook de arbeidsreserve in andere Belgische regio's kunnen hierin een belangrijke rol spelen. Daarnaast zijn de interne mobiliteit binnen de EU en arbeidsmigratie van buiten de EU, samen onderwerp van deze analyse, belangrijke kanalen om buitenlands talent aan te trekken. Deze analyse bracht in kaart hoe bepaalde knelpuntberoepen met meer of minder succes worden ingevuld door EU-immigranten of derdelanders. De aantrekkingskracht van Vlaanderen als regio en de manier waarop deze migratie wordt gefaciliteerd spelen hierbij een belangrijke rol. Een bepalende factor, met name voor de instroom uit andere EU-landen, is ook de krapte op de arbeidsmarkt aldaar: veel knelpuntberoepen zijn namelijk gedeeld in de gehele EU-zone (Behan & McGrath, 2016).

⁶ Zie ook de onlangs gepubliceerde nota over [detacheringen in Vlaanderen](#)

Voor knelpuntberoepen in de zorg, zoals verpleegkundige, is ook de omzettingsprocedure van kwalificaties een gekende barrière voor de werving van buiten België. Ten slotte is de compositie van de lijst van knelpuntberoepen die openstaan voor economische migratie (met of zonder arbeidsmarktonderzoek) uiteraard bepalend voor het aantrekken van derdelanders voor bepaalde beroepen. Op basis van deze factoren kan er nog een optimalisatie plaatsvinden van de huidige instroom.

BIBLIOGRAFIE

- Behan, J., & McGrath, J. (2016). *Bottleneck Vacancies 2015* (In opdracht van: Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion). Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Caritas International. (2019). *Ons Gemeenschappelijk Huis: Migratie en Ontwikkeling in België* (Publicatie in kader van MIND-project). Brussel: Caritas International.
- De Vos, A., Vansteenkiste, S., Struyven, L., Marx, I., Baert, S, Van der Beken, W., & De Coen, A. (2021). *Naar een leer- en loopbaanoffensief: Tweede advies arbeidsmarktexperten*. Brussel: Departement Werk en Sociale Economie.
- Departement Werk en Sociale Economie. (2020). *Kerncijfers van het Vlaamse dienstenchequeselel. Jaarrapport 2018-2019*. Brussel: Departement Werk en Sociale Economie.
- Lodewyckx, I., & Wets, J. (2011). *Gezinshereniging in België, de mythe ontcijferd*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Petrovic, M. (2015). Belgium, a country of permanent immigration. In: Ulysses' Gaze Project 2013-2015: Stories of Migration in Europe. EuropaNova association.
- VDAB. (2022). *Knelpuntberoepen in Vlaanderen - editie 2022*. Brussel: VDAB.